

# FIETSEN LANGS HET PIETERPAD



*Auteur en uitgever hebben dit reishandboek met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. De informatie is echter aan veranderingen onderhevig. Wij zouden het zeer op prijs stellen veranderingen, correcties en suggesties te ontvangen zodat deze in een volgende druk verwerkt kunnen worden.*

*Auteur en uitgever aanvaarden geen enkele aansprakelijkheid voor de gevolgen van foutieve of gewijzigde informatie.*

*Voor informatie en opmerkingen:*

*Uitgeverij Elmar B.V., Molslaan 131A, 2611 RL Delft.*

*E-mail: [reitsgids@uitgeverijelmar.nl](mailto:reitsgids@uitgeverijelmar.nl)*

*Internet: [www.uitgeverijelmar.nl](http://www.uitgeverijelmar.nl)*

## **Colofon**

*Fietsen langs het Pieterpad* is een uitgave van

© Uitgeverij Elmar B.V., Delft - 2020

© Route en tekst: Ad Snelderwaard

© Fotografie: Robert Poutsma: pagina 100/101, 103, 105, 106 t/m 115, 118, 119, 121, 122, 123 o. t/m 125, 130, 131, 133 t/m 141, 144, 146 t/m 150, 151 r.o., 153 t/m 157, 159, 161 t/m 164, 167, 170/171, 173, 175 t/m 178, 179 o. t/m 186, 188, 192 b., 193 b., 194, 196 t/m 199, 201, 202, 204, 206, 238/239

Ad Snelderwaard: pagina 6 t/m 98, 102, 104, 116, 120, 123 b., 128/129, 132, 142/143, 145, 151 l.o., 152, 158, 160, 165, 166, 169, 172, 174, 179 b., 187, 189 t/m 191, 192 o., 193 o. 195, 200, 203, 205, 207 t/m 233

Fotoredactie: Robert Poutsma

© Kaarten: Aad Mak

NUR 501

ISBN: 978 90389 26940



Overzichtsk kaart van de route

---

# INHOUD

<i>Overzichtskaart van de route</i>	4
<i>Inleiding en gebruiksaanwijzing</i>	6
1. Pieterburen - Groningen	14
2. Groningen - Oudemolen	26
3. Oudemolen - De Kiel	38
4. De Kiel - Dalerveen	50
5. Dalerveen - Hardenberg	62
6. Hardenberg - Hellendoorn	74
7. Hellendoorn - landgoed Verwolde	88
8. Landgoed Verwolde - Zelhem	100
9. Zelhem - Elten	114
10. Elten - Groesbeek	128
11. Groesbeek - Afferden	142
12. Afferden - Lottum	156
13. Lottum - Venlo - Belfeld	170
14. Belfeld - Sint Odiliënberg	184
15. Sint Odiliënberg - Sittard	198
16. Sittard - Sint Pietersberg	212
<i>Adressen logies</i>	226
<i>Adressen campings</i>	234
<i>Kaarten</i>	241

### Per traject

Voorin elk traject staat een verhaal over iets karakteristieks langs dit stuk route. Leuk om vooraf te lezen, omdat je met andere ogen gaat fietsen.

Daarna beschrijf ik wat ik zelf het leukst vond toen ik dit traject verkende. Heel subjectief, ook omdat dit afhankelijk is van bijvoorbeeld het weer op dat moment, maar leuk om te vergelijken met jouw eigen ervaringen.

Onder het kopje 'onderweg' worden de belangrijkste bezienswaardigheden beschreven: de mooiste, opvallendste of meest verrassende dingen op dit traject. Deze zijn alfabetisch genummerd. De letters staan ook op de kaart, zodat je weet waar je elke bezienswaardigheid passeert.

Daarna de routebeschrijving in twee rich-

tingen en soms de vaartijden van een veer op dit traject.

De ontmoetingen met andere mensen hoorden voor mij tot de leuke dingen van het veldwerk voor deze route. In op één na elk traject doe ik verslag van een ontmoeting. Soms wandelaars of fietsers zoals ikzelf, maar soms ook iemand die iets leuks of bijzonders vertelde over iets langs de route.

### KAARTEN

Je vindt achterin in deze gids 16 genummerde, uitscheurbare kaarten. Elke kaart komt overeen met het betreffende hoofdstuk in de gids. Het zijn topografische kaarten met schaal 1:100.000. Een centimeter op de kaart is dus een kilometer in het veld.

#### LEGENDA

-  beschreven fietsroute
-  Pieterpad wandelvariant
-  fietsknooppuntenroute
-  route-afstand vanaf Pieterburen
-  begin-/ eindpunt van het traject
-  fietsknooppunt aan de route
-  point of interest, zie letter in de beschrijving
-  logies met nummer in register
-  camping met nummer in register
-  schaal 1:100.000, 1 cm is 1 km

Op de kaarten zie je onder andere:

**De route** (rood).

**De wandelroute Pieterpad** waar deze afwijkt van de fietsroute (paars).

**Genummerde overnachtingsadressen**, onderverdeeld in logies en campings. De nummers corresponderen met de nummers in het overzicht van overnachtingsadressen achterin de gids.

**Veerboten** die onderdeel zijn van de route.

De vaartijden van deze veren staan in het betreffende traject onder het kopje 'Knooppunten, beschrijving en veer'.

**Alfabetisch genummerde bezienswaardigheden**: blauwe bolletjes met een letter erin. Deze corresponderen met de bolletjes in de tekst.

**Knooppuntnummers** waar je langs komt.

**De route-afstand vanaf Pieterburen.**

Deze wordt elke 10 kilometer gegeven.

Handig bij het plannen van je route.

## KNOOPPUNTEN, ROUTEBESCHRIJVING EN VEREN

De route valt grotendeels samen met knooppuntroutes. Dat zijn routes die lopen van het ene genummerde knooppunt naar het andere. Op elk knooppunt kun je voor het vervolg van je route kiezen uit verschillende nummers, waarna je verder fietst naar het door jou gekozen nummer. Bij elk knooppunt staat een informatiepaneel, waarop je het overzicht van de knooppuntroutes in de omgeving kunt zien. Handig voor het plannen van je route of - bijvoor-



*Het veer Baarlo - Steyl en de Maas gezien vanaf Baarlo*

Bij deze gids kunnen op de website van Uitgeverij Elmar ([www.uitgeverijelmar.nl](http://www.uitgeverijelmar.nl)) gratis GPS-data worden gedownload.

beeld als het plotseling gaat regenen - om je route aan te passen. In de routebeschrijving, bijna achteraan in elk hoofdstuk, is voor beide rijrichtingen aangegeven via welke knooppunten je fietst. Sommige stukken route gaan niet via knooppunten. Je volgt dan de aanwijzingen in de routebeschrijving of rijdt via de track die je kunt downloaden vanaf de website van uitgeverij Elmar. Je doet wat meer moeite om deze stukken te volgen, maar het levert je een extra mooie route op en soms voorkomt het nodeloos omrijden.



*Afwijkende knooppuntenbewegwijzering in Drenthe*

Er zijn drie veren onderdeel van deze route. Als één van die veren onderdeel is van een traject, dan vind je achter de routebeschrijving de vaartijden van dit veer. Deze kunnen veranderen. Kijk op [www.voetveren.nl](http://www.voetveren.nl) voor actuele info.

### AFWIJKENDE BEWEGWIJZERING

In principe is de knooppuntenbewegwijzering in heel Nederland gelijk, maar sommige regio's doen het toch op hun eigen manier. In *Drenthe* wordt voor knooppuntenbewegwijzering verwezen naar andere, thematische routes die met zeskantige bordjes zijn bewegwijzerd. Dit wordt langs de route aangegeven, maar je moet er wel alert op zijn.

Stukjes route gaan door *Duitsland*, waar ook knooppuntroutes zijn, maar dan heel anders uitgevoerd. Op plaatsen waar niets te kiezen valt, zijn hier neutrale bordjes met fietslogo geplaatst, zonder een nummer of routenaam.

### OVERNACHTEN

Je kunt de route in deze gids in één keer fietsen tijdens een fietsvakantie of hem verdelen in een aantal weekend- of dagtochten. Meestal zal je onderweg een of meer keren willen overnachten. Achterin de gids en op de kaart staat een selectie van logies- en kampeeradressen. De gekozen adressen zijn in het algemeen redelijk betaalbaar, maar soms zijn ook bijzondere adressen opgenomen die wat duurder zijn. Via de vermelde websites en telefoonnummers



### *Camping*

kom je meer te weten over de prijzen en het soort accommodatie.

In een aparte kolom zijn de adressen aangevinkt die om verschillende redenen extra aantrekkelijk zijn voor fietsers. Ze hebben het *Fietsers Welkom*-kwaliteitslabel, wat betekent dat je bijvoorbeeld je fiets veilig kunt stallen en dat er bepaalde voorzieningen zijn. Zie [www.allefietserswelkom.nl](http://www.allefietserswelkom.nl).

Een andere bijzondere categorie is *Vrienden op de fiets*. Deze stichting geeft jaarlijks voor € 8,- (cijfers gelden voor 2019) een boekje uit met duizenden adressen (6000 in 2019) van particulieren waar fietsers en wandelaars tijdens een meerdaagse tocht voor € 22,50 per persoon

per nacht kunnen slapen en ontbijten. Zie verder [www.vriendenopdefiets.nl](http://www.vriendenopdefiets.nl).

### **PLAN JE ROUTE!**

Kijk ook of je een veerboot nodig hebt en wat de vaartijden zijn. Sommige verbindingen hebben beperkte vaartijden. De kaarten helpen je om een alternatief te vinden voor als een veer niet vaart.





## Wierden

Het Groningse kustgebied wordt sinds ongeveer 600 voor Christus bewoond. De eerste bewoners waren boeren. In het voorjaar en tijdens de zomer werkten ze vanuit tijdelijke onderkomens op kwelderruggen, hogere plekken tussen de vlaktes die regelmatig onder water kwamen te staan. Ze overwinterden in het hoger gelegen, drogere Drenthe. Later vestigden ze zich permanent op woonheuvels van plaggen, mest en afval: wierden. Eerst had elke woning zijn eigen wierde, maar later groeiden ze aaneen tot grotere wierden met een heel dorp erop. Deze nederzettingen waren soms aan alle kanten omgeven door zeewater, maar men zat er veilig, dichtbij elkaar. Door de eeuwen heen werden de wierden steeds hoger, groter en veiliger.

Vanaf de elfde eeuw na Christus werden er doorgaande zeedijken aangelegd, eerst door dorpswierden met elkaar te verbinden. Later werden ook hele stukken kwelder bedijkt en

omgezet in landbouwgrond. Je hoefde vanaf toen niet meer op een wierde te wonen om zeker te zijn van droge voeten.

De wierdedorpen bleven gewoon bestaan, maar tussen 1850 en 1950 zijn veel onbebouwde randen afgegraven. De vruchtbare grond werd verkocht om elders schrale zandige landbouwgrond te bemesten. Wel een beetje zonde, want hierdoor is veel interessant afval van vroegere generaties verloren gegaan. Wie zijn spa zet in een duizenden jaren oude wierde, graaft hij zich steeds dieper de geschiedenis in en komt voorwerpen tegen van steeds oudere generaties. Zo heeft professor Albert van Giffen in de jaren '20 en '30 van de vorige eeuw op een nette manier de wierde van Ezinge onderzocht. Door horizontale en verticale sleuven te graven kreeg hij met een minimale verstoring van de bodem een maximale hoeveelheid informatie over de geschiedenis van de wierde en zijn bewoners. Je kunt zijn vondsten bekijken in museum *Wierdenland* in Ezinge.



*Wierde van Wierum met begraafplaats*

## ONDERWEG

In **Pieterburen (a)** is voor een dorp met slechts 455 inwoners aardig wat te doen. Dat is waarschijnlijk mede te danken aan de status van begin- dan wel eindpunt van beroemde Pieterpad, dat hier verspreid over het jaar veel mensen op de been brengt.

In het landelijk bekende *Zeehondencentrum Pieterburen*, voorheen de *Zeehondencreche Pieterburen*, worden zieke, verzwakte en jonge verweesde zeehonden verzorgd, opgelapt en uiteindelijk weer vrijgelaten. En je kunt vanuit Pieterburen te voet het wad op. Alle bezoekers die Pieterburen hierdoor ontvangt, hebben een ruime keus uit horeca om te eten en overnachten.

Pieterburen is géén wierdedorp. Er was al een doorgaande zeedijk toen in de 14e eeuw de eerste huizen werden gebouwd. Eeuwenlang, tot de sloop in 1904, was de borg 'Huis ten Dijke' het belangrijkste gebouw. De weduwe van de eerste bewoner heeft in de 15e eeuw de *Petruskerk* gesticht. Hierin hangen nog steeds de rouwborden van de bewoners van de borg. De bekendste was de in 1597 overleden geuzenleider *Diederik Sonoy*. In diens tijd speelde zich in de borg een drama af. Een bediende vermoordde

een dienstmeid waarop hij verliefd was, nadat zij hem had afgewezen. Salliant detail: op de plaats van de moord zou een onuitwisbare bloedvlek zijn achtergebleven. Op de plaats van de vroegere borg staat nog een boerderij met de naam 'Huis ten Dijke'.

Naast de kerk ligt de oude botanische tuin '*Domies Toen*' (domineestuin). De dobbe (poel) dateert al uit de 13e eeuw. De 18e-eeuwse consistorie van de kerk is in gebruik als *theehuis*.

Je fietst een half rondje om de kerk van **Eenrum (b)**, die mooi een stukje verhoogd ligt op de meest noordelijke wierde aan deze route. Er zijn een paar bijzondere attracties, zoals de laatste *klompenmakerij* van Groningen - waar ze desgewenst klompen op maat maken -, een mosterdmakertij annex restaurant en *grand hotel De Kromme Raake*. 'Grand' met een krúpoog, want het is het kleinste hotel ter wereld. Ze hebben in 1989 een voormalig kruidenierswinkeltje omgebouwd tot een éénkamerhotel in Art Decostijl. Op tijd reserveren dus! Aan de zuidkant van het dorp ligt iets ten oosten van de route het vrij toegankelijke *Arboretum Notoarestoen*. Vanaf



*Bemodderde wadlopers*



*Kerkje van Eenrum op wierde*



*Kreek tussen Winsum en Garnwerd*

**Garnwerd (e)** kwam in 1629, na het afsnijden van een aantal rivierbochten, aan de nieuw gegraven loop van het Reitdiep te liggen. Het bracht allerlei nieuwe activiteiten naar het dorp. Zo kwam er een veer, want veel gezinnen die voor van alles en nog wat aangewezen waren op Garnwerd, moesten nu het water oversteken. Ze wisten te bedingen dat de overtocht voor hun altijd gratis zou zijn.

Garnwerd werd ook een pletsterplaats op de vaarroute tussen Groningen en de Waddenzee. Vóór ze de volle zee opgingen,

dronken scheepslui hier nog een borrel. Maar er werd ook gewerkt. Garnwerd leverde scheepsjagers, die bij ongunstige wind de schepen een eind richting Waddenzee trokken, al dan niet met hulp van paarden. En Garnwerd leverde sjouwers die in de zeehaven bij Groningen hielpen met laden en lossen; onder andere van steenkool uit Engeland en van haver dat weer naar Engeland ging voor de paarden in de steenkolenmijnen.

Van 1813 tot 1943 had Garnwerd een scheepssloperij, die werd gerund door



*Winsum, brug over Winsumerdiep*



*Reitdiep bij Garnwerd*

### KNOOPPUNTEN EN BESCHRIJVING

#### RICHTING ZUIDEN

Start in Pieterburen bij 33 op driesprong Hoofdstraat/  
Frederiksoordweg.

- 33 38 27 26 25 49 71 69 48 65 19

- 64 62 57 56 55 95

#### RICHTING NOORDEN

Vanaf 95 bij Noorderhaven in Groningen ri.55 volgen.

- 55 56 57 62 64 19 65 48 69 71 49

- 25 26 27 38 33



